

ارائه چارچوب پیشنهادی برای برنامه درسی تربیت معلم چندفرهنگی

زهره کرمی^{۱*}، محمدرضا یوسفزاده^۲

Presenting a Proposed Framework for Multicultural Teacher Education

Zohreh Karami¹, Mohammad Reza Yousefzadeh²

Abstract

The purpose of this study is to provide a proposed framework for multiculturalism teacher education curriculum in Farhangian University. To this end, document analysis and content analysis of the articles in domestic and foreign research databases on multicultural teacher education were used. Among the articles related to multicultural teacher education, 30 papers were selected and, according to the research questions, the findings were coded into four areas (i.e. content knowledge, pedagogical knowledge, pedagogical action and attitude) and, accordingly, the common categories were tabulated. Finally, the categories of these four areas were presented to four teacher educators whose comments were used for validating them and adding other categories. The results showed that teacher students in Farhangian University should develop content knowledge, educational knowledge, educational act and necessary attitudes through formal and informal curriculum in the field of multicultural teacher education. More specifically, they are supposed to acquire basic and necessary content knowledge in terms of culture, culture variety, religion types and ethnic groups. They are also expected to be familiarized with planning and managing multicultural classes in the educational knowledge. Concerning the educational act, these students should be engaged in practicums to acquire the necessary skill for teaching in multicultural classes. Finally, it is vital for them to develop positive attitudes toward cultural differences.

Keywords: Multicultural Teacher Education, Content Knowledge, Educational Knowledge, Educational Act, Attitude

چکیده

هدف از این پژوهش، ارائه چارچوبی پیشنهادی برای برنامه درسی تربیت معلم چندفرهنگی در دانشگاه فرهنگیان است. برای این منظور از روش سندکاوی و تحلیل محتوای مقوله‌های مقالات موجود در پایگاه‌های داخلی و خارجی پیرامون تربیت معلم چندفرهنگی استفاده شد. از میان مقالات حوزه تربیت معلم چندفرهنگی، ۳۰ مقاله مرتبط با برنامه درسی تربیت معلم چندفرهنگی انتخاب شد و با توجه به سؤالات پژوهش، یافته‌های آن‌ها در چهار حوزه دانش محتوایی، دانش تربیتی، عمل تربیتی، و نگرش، کدگذاری و مقوله‌های مشترک در جداول قرار داده شدند. در نهایت، مقولات چهار حوزه در اختیار ده نفر از مدرسان تربیت معلم قرار گرفت و با توجه به نظر آن‌ها مقولات موجود، اعتباربخشی و مقولات دیگری اضافه شد. یافته‌های پژوهش نشان داد در حوزه تربیت معلم چندفرهنگی باید دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان، دانش محتوایی، دانش تربیتی، عمل تربیتی و نگرش‌های ضروری را در قالب برنامه درسی رسمی و غیررسمی کسب کنند. در حوزه دانش محتوایی، لازم است دانش لازم و پایه‌ای را در مورد فرهنگ، تنوع فرهنگی، انواع مذاهب، اقوام و گروه‌های مختلف کسب کنند. در بعد دانش تربیتی باید با اصول و قواعد لازم برای برنامه‌ریزی و مدیریت کلاس‌های درس چندفرهنگی آشنا شوند. در بعد عمل تربیتی، باید درگیر در فعالیتهای عملی شوند تا مهارت لازم برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی را کسب نمایند و در بعد نگرش، لازم است دانشجو معلمان نسبت به تفاوت‌های فرهنگی، نگرش مثبت پیدا کنند.

واژه‌های کلیدی: تربیت معلم چندفرهنگی، دانش محتوایی، دانش تربیتی، عمل تربیتی، نگرش

1. Faculty Member, Department of Education, Farhangian University, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Education, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

Email: karami_z@yahoo.com

۱. عضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

* نویسنده مسئول:

مقدمه

در فضای مجازی به مطلبی برخوردیم که نوشته بود در کلاس درسی، یک دانش‌آموز با یکی از لهجه‌های ایرانی در حال خواندن متن کتاب و پاسخ به سؤالات بود که معلم حوصله‌اش سر رفت و به او اجازه صحبت بیشتر را نداد و در مقابل همه دانش‌آموزان گفت: «همین دهاتی‌ها هستند که تهران را خراب کردند». بلافاصله این سؤال در ذهن من شکل گرفت که چرا برخی معلمان باید تا این حد، فاقد صلاحیت باشند. بیشتر که فکر کردم به این نتیجه رسیدم که شاید این معلم، آموزش‌های لازم برای تدریس در کلاس درسی با فرهنگ‌های مختلف را کسب نکرده است. کلاس درسی که در آن افرادی با فرهنگ‌های مختلف، شرکت دارند، یک کلاس درس چندفرهنگی است و لازمه تدریس در این کلاس، تربیت چندفرهنگی است؛ بنابراین با توجه به اینکه در کشور ما تنوعی از اقوام کرد، ترک، لر، عرب، فارس، بلوچ، گیلک، ترکمن و ... با تنوعی از فرهنگ‌ها، مذاهب، زبان‌ها و گویش‌ها زندگی می‌کنند، لازم است دانشجو معلمان در دانشگاه فرهنگیان با تربیت چندفرهنگی^۱ آشنا شوند.

تربیت چندفرهنگی از نظر بنت^۲ (۱۹۹۰) رویکردی برای تدریس و یادگیری است که متکی بر ارزش‌های دموکراتیک و عقاید و اهدافی در جهت پرورش چندگانگی فرهنگی در داخل جوامعی با تنوع فرهنگی است. بر اساس بنکس و بنکس^۳ (۲۰۰۱) تربیت چندفرهنگی اهداف معینی دارد: هدف اصلی آن، خلق فرصت‌های آموزشی برابر برای دانش‌آموزان از گروه‌های متنوع فرهنگی، طبقات مختلف اجتماعی، قومی، و نژادی است. یکی از اهداف مهم آن، کمک به همه دانش‌آموزان است تا دانش، مهارت و نگرش‌های مورد نیاز را کسب نمایند تا به طور مؤثر در یک جامعه دموکراتیک چندحزبی به خوبی عمل کنند و به منظور ایجاد یک جامعه مدنی و اخلاقی با مردمی از گروه‌های مختلف، مذاکره و ارتباط برقرار نمایند. به طور کلی تربیت چندفرهنگی قصد دارد برابری آموزشی را افزایش دهد و به افراد کمک کند تفاوت‌ها را بپذیرند و به تفاوت‌ها احترام بگذارند. در پژوهش صادقی (۱۳۸۹) مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی عبارتند از: آموزش ضد تبعیض نژادی؛ پذیرش تنوع و تکرار؛ توجه به ارزش و کرامت انسان؛ درک و تحمل آراء دیگران؛ همزیستی مسالمت آمیز با پیروان ادیان، مذاهب و اقوام در سطح محلی، ملی و بین‌المللی؛ رعایت عدالت تربیتی و تربیت کیفی برای همه فارغ از ویژگی جنسیتی، فرهنگی، قومی، مذهبی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی؛ انعطاف در برنامه‌های درسی با توجه به ویژگی‌های قومی و فرهنگی؛ تنوع در استفاده از روش‌های تدریس؛ تنوع در استفاده از مواد و محیط آموزشی؛ تنوع در استفاده از روش‌های ارزشیابی. بنکس و بنکس (۲۰۰۱) پنج بعد را برای تربیت چندفرهنگی در نظر گرفته‌اند: تلفیق محتوایی (استفاده معلمان از فرهنگ‌ها در برنامه درسی‌شان)؛ فرآیند ساخت دانش (کمک معلم به

1. multicultural education
2. Bennett
3. Banks & Banks

دانش‌آموزان برای درک شکل‌های مختلفی از دانش ساخته شده؛ کاهش تبعیض (فعالیت‌هایی برای کمک به دانش‌آموزان جهت ایجاد گرایش‌های مثبت نسبت به تفاوت‌ها)؛ پداگوژی برابری (ایجاد تغییر در معلمان جهت تسهیل پیشرفت علمی دانش‌آموزان از بافت‌های مختلف)؛ تقویت فرهنگ مدرسه و ساختار اجتماعی (فرهنگ مدرسه‌ای که برابری را ترغیب می‌کند و ذینفعان مختلف را برای مشارکت در ارزیابی و بهسازی مدرسه، تقویت می‌کند). بنکس^۱ (۱۹۸۱) یکی از پیشگامان آموزش چندفرهنگی و از اولین محققان آموزش چندفرهنگی بود. او تصورش را از آموزش چندفرهنگی در قالب برابری آموزشی بیان کرد. او معتقد بود برای ایجاد محیط مبتنی بر آموزش چندفرهنگی لازم است سیستم‌های آموزشی، نگرش معلمان، روش‌های تدریس، مواد آموزشی، روش‌های ارزیابی و ... تغییر کنند.

تدریس در کلاس‌های درسی با فرهنگ‌های گوناگون، مستلزم بررسی عوامل مختلفی شامل اولویت‌های فرهنگی در رفتار، تفکر و یادگیری است. این موضوع، مربیان را با یک چالش دشوار مواجه می‌سازد. فرصت‌های یکسان برای موفقیت علمی هرگز حاصل نمی‌شود، مگر اینکه تطابق فرهنگی به عنوان یک ارزش پذیرفته شود؛ برای مثال دانش‌آموزان بومی آمریکا قبل از نمایش عمومی یادگیری، انجام فعالیت به شکل شخصی و خصوصی را ترجیح می‌دهند و اگر محیطی غیر از این داشته باشند ممکن است از کار کردن اجتناب نمایند. این عدم تطابق بین محیط فیزیکی و ترجیحات فرهنگ یادگیری می‌تواند موجب کاهش فرصت‌های یادگیری شود (چیسام^۲، ۱۹۹۴).

برخی نظریه‌پردازان تربیت چندفرهنگی معتقدند معلمان نیاز دارند تا فرهنگ، معنی فرهنگ، تأثیر فرهنگ روی تدریس و یادگیری، روش‌هایی که در آن مدارس و کلاس‌های درس به مثابه فرهنگ عمل می‌کنند، ماهیت فرهنگ‌های قومی، نژادی و شهری متفاوت با خودشان؛ نقش فرهنگ در الگوهای اجتماعی کردن، تعامل و ارتباط را بشناسند. همچنین آن‌ها معتقدند که معلمان آینده نیاز دارند تا از طریق توسعه آگاهی‌های فرهنگی انتقادی با فرهنگ و تفکر خودشان به عنوان موجودات فرهنگی آشنا شوند (در هر زمانی که می‌آموزند گرایش‌های مثبتی به دانش‌آموزانی با فرهنگی‌های مختلف داشته باشند) (گی و هوارد^۳، ۲۰۰۰). معلم در بافت کلاس درس چندفرهنگی باید توانایی‌های مختلفی داشته باشد، از جمله: دانش در مورد اقلیت‌های قومی و ماهیت پیچیده موقعیت آن‌ها در اجتماع؛ یک تصور واضح از مفهوم و کاربرد واژه تنوع فرهنگی؛ گرایش مثبت نسبت به والدین اقلیت و توانایی گوش دادن به نقطه نظراتشان؛ توانایی ارائه فرصت‌های برابر به همه دانش‌آموزان بر اساس موضوعات و مهارت‌های تدریس؛ توانایی نگاه به جامعه از منظر اقلیت‌های اجتماعی (بنکس^۴، ۱۹۸۱؛ به نقل از خاتون، رحمان، و اجمل^۵، ۲۰۱۱). کسب این توانایی‌ها مستلزم

1. Banks
2. Chisholm
3. Gay & Howard
4. Banks
5. Khatoon, Rehman, & Ajmal

آموزش در دوران تربیت معلم است. به طور کلی زایکنر^۱ (۱۹۹۳) به برخی عناصر کلیدی برای تربیت معلم چندفرهنگی اشاره کرده که عبارتند از: عنصر ۱: به دانشجومعلمان تربیت معلم کمک شود تا درک واضحی از هویت‌های فرهنگی و قومی خودشان به دست آورند؛ عنصر ۲: به دانشجومعلمان تربیت معلم کمک شود تا گرایش‌هایشان را در جهت گروه‌های فرهنگی قومی دیگر بررسی کنند؛ عنصر ۳: با انواع تعصب و نژادپرستی و روش برخورد با آن‌ها در کلاس درس آشنا شوند؛ عنصر ۴: دانشجومعلمان تربیت معلم با انواع امتیازات و ظلم اقتصادی، همچنین فعالیت‌های مدرسه که در بازتولید نابرابری‌های اجتماعی سهم دارند، آشنا شوند؛ عنصر ۵: در برنامه درسی تربیت معلم، به گروه‌های قومی فرهنگی مختلف توجه شود؛ عنصر ۶: به دانشجومعلمان، در مورد خصوصیات و سبک‌های یادگیری گروه‌ها و افراد مختلف، اطلاعاتی داده شود. آن‌ها باید با محدودیت‌های این اطلاعات آشنا شوند؛ عنصر ۷: برنامه درسی تربیت معلم باید توجه ویژه‌ای به دانش پژوهش اجتماعی فرهنگی در مورد ارتباط بین زبان و فرهنگ و یادگیری؛ عنصر ۸: دانشجومعلمان باید با روش‌های مختلف دستیابی به اطلاعات آشنا شوند تا اجتماعی که وارد کلاسشان می‌شوند، را بهتر بشناسند؛ عنصر ۹: دانشجومعلمان باید چگونگی ارزیابی ارتباط بین روش‌هایی را که در کلاس استفاده می‌کنند و سبک‌های تعاملی و یادگیری ترجیحی دانش‌آموزانشان در خانه و اجتماع را بیاموزند؛ عنصر ۱۰: آن‌ها باید یاد بگیرند که چگونه از راهبردهای آموزشی مختلف و روش‌های ارزیابی که به تنوعات فرهنگی و زبانی حساسند، استفاده کنند و اینکه باید بیاموزند که چگونه آموزش و ارزیابی کلاس درسشان را با منابع فرهنگی که دانش‌آموزانشان به مدرسه می‌آورند، سازگار کنند؛ عنصر ۱۱: به دانشجومعلمان تربیت معلم باید نمونه‌هایی از تدریس موفق برای دانش‌آموزان اقلیت قومی زبانی، نمایش داده شود؛ عنصر ۱۲: برنامه‌های تربیت معلم هم باید چالش‌های فکری و هم حمایت اجتماعی را در راستای تربیت چندفرهنگی فراهم کند (به نقل از خاتون، رحمان، و اجمل، ۲۰۱۱).

در خصوص روش‌های تربیت چندفرهنگی، فلوریو-روئین^۲ (۱۹۹۴) پیشنهاد داده که خواندن در مورد دیگران و نوشتن شرح‌حال‌های قومی می‌تواند روشی برای تربیت چندفرهنگی باشد. مک کال^۳ (۱۹۹۵) نیز تلفیق موضوعات چندفرهنگی در حوزه محتوایی علوم اجتماعی را پیشنهاد داده است و بولاک^۴ (۱۹۹۷) تلفیق موضوعات چندفرهنگی در علوم را پیشنهاد داده است. مکرونی و بلندهمتان (۱۳۹۳) در پژوهش خود پیشنهاداتی برای معلمان در آموزش چندفرهنگی ارائه کرده‌اند: دانش‌آموزان را به بازدید نقاطی ببرید که به دیگر فرهنگ‌ها متعلق است و درباره سهم آن‌ها در اعتلای کشور صحبت کنید؛ درباره نحوه زندگی اقوام مختلف و گروه‌های فرهنگی بحث شود و وجوه

1. Zeichner
2. Florio-Ruane
3. McCall
4. Bullock

گوناگون زندگی آن‌ها مورد تحلیل قرار گیرد؛ نمایشگاه‌هایی برگزار شود که معرف پوشش، صنایع دستی، فرهنگ و آداب و رسوم اقوام مختلف باشد؛ فیلم‌های کوتاهی در ارتباط با اقوام مختلف نمایش داده شود؛ کتاب‌های درسی و غیردرسی مرتبط با اقوام و فرهنگ‌های مختلف برای کتابخانه کلاس و مدرسه تهیه شود.

مربیان به جای تحمیل ایدئولوژی‌های مذهبی خاص، باید تفکر انتقادی دانش‌آموزان را تقویت نمایند. به همین دلیل، توسعه تفکر مذهبی انتقادی در تربیت معلم بسیار ضروری است (بایرن^۱، ۲۰۱۱). فریره^۲ (۲۰۰۴) معتقد است که تجارب زندگی دانش‌آموزان نقطه حرکت به سمت پژوهش انتقادی است (به نقل از ونگ^۳، ۲۰۱۳). هوکس^۴ (۲۰۱۰) نیز معتقد است که داستان گویی روشی مؤثر برای مطالعه جهان اجتماعی است، به این دلیل که داستان‌های شخصی، ساختاری را برای آگاهی از بافت فراهم می‌آورد. وارد و وینستنی^۵ (۲۰۰۴) بیان می‌کنند که داستان‌های شخصی می‌تواند منجر به خوداظهاری شود (به نقل از ونگ، ۲۰۱۳). ایفای نقش به دانش‌آموزان کمک می‌کند که همدلی‌شان را توسعه دهند، چون به آن‌ها اجازه می‌دهد در احساسات و عقاید دیگران سهیم شوند (مورگان و یورک^۶، ۲۰۰۹).

به طور کلی محتوای برنامه درسی آموزش چندفرهنگی باید طوری تهیه شود که در آن از فرهنگ‌های مختلف بحث شده باشد؛ مفاهیم، گروه‌های مختلف فرهنگی و جنسیت‌های مختلف را در بر داشته باشد؛ و دسترسی یکسان آموزشی را برای همه اقشار فراهم سازد (بیگاتی^۷ و همکاران، ۲۰۱۲). معلمان باید با آموزش چندفرهنگی آشنایی داشته باشند. معلمان آینده باید طوری تربیت شوند که بتوانند به دانش‌آموزان دارای فرهنگ و زبان‌های متفاوت آموزش دهند (بنکس و همکاران، ۲۰۰۵؛ به نقل از مکرونی و بلندهمتان، ۱۳۹۳). کشف تفاوت‌ها در کلاس درس به خلاقیت و ابتکار معلم بستگی دارد و معلمانی که متوجه تفاوت‌ها می‌شوند و برای آن برنامه آموزشی تدارک می‌بینند در خلق یک کلاس چندفرهنگی می‌توانند موفق باشند (فیش، ۱۹۹۹؛ به نقل از مکرونی و بلندهمتان، ۱۳۹۳). دانشجومعلمان باید مجهز شوند تا همه شاگردان را برای زندگی در یک جامعه چندفرهنگی آماده کنند؛ باید قادر به تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی باشند؛ باید از مسائل مربوط به روابط بین فرهنگی آگاهی داشته باشند (آرورا و دانکن^۸، ۱۹۸۶). اما نتایج پژوهش‌ها در مورد تربیت معلم چندفرهنگی حاکی از آن است که معلمان آمادگی لازم برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی را ندارند. نتایج تحقیق عزیززی، بلندهمتان، و سلطانی (۱۳۸۹) نشان

1. Byrne
2. Freire
3. Wang
4. Hooks
5. Ward & Winstanley
6. Morgan & York
7. Bigatti
8. Aurora & Duncan

داد که در آموزش‌های دوره تربیت معلم به آموزش چندفرهنگی چندان توجه نشده است. همچنین نتایج پژوهش مکرونی و بلندهمتان (۱۳۹۳) نشان داد که در محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی توجه چندان به مفاهیم آموزش چندفرهنگی نشده است. در این پژوهش، کتاب‌های درسی از لحاظ توجه به قومیت، نژاد، احترام به فرهنگ‌های دیگر، زبان‌های گوناگون، مذاهب مختلف، و آداب و رسوم متفاوت اقوام مورد بررسی قرار گرفتند. در پژوهش دیگری اغلب معلمان تربیت بدنی شرکت کننده در یک مطالعه در مورد تربیت چندفرهنگی، درک و تجارب محدودی در مورد تدریس در بافت چندفرهنگی داشتند و اظهار داشتند که نیاز به آموزش در این زمینه دارند (چپیتور-تامسون، یو و راسل، ۲۰۰۰). مطالعه گودوین^۱ (۱۹۹۴) مشخص ساخت که دانشجومعلم‌ان تصورات نادرست و ساده‌لوحانه‌ای از مفاهیم چندفرهنگی، تنوع و دمکراسی دارند. نتایج پژوهش عسکریان (۱۳۸۵) نشان می‌دهد در جوامع چندقومیتی مانند ایران، به کارگیری فرهنگ‌های قومی در آموزش رسمی و اشاعه آن از طریق برنامه درسی، زمینه پیوند اقوام و نژادهای جامعه را به وجود می‌آورد و باعث تقویت وحدت ملی و فرهنگی می‌شود. بنکس (۱۹۹۱) اهمیت تلفیق تربیت چندفرهنگی را در برنامه درسی تربیت معلم متذکر شده و از نظر او سیاست تربیت معلم مؤثر در قرن ۲۱ باید تمرکز عمده‌ای روی تربیت همه معلمان به شیوه‌ای باشد که به آن‌ها کمک کند تا دانش، مهارت و نگرش مورد نیاز را برای کار با دانش‌آموزانی از طبقات قومی، نژادی و اجتماعی گوناگون، دریافت کنند. بنابراین با توجه به مباحث فوق، این مقاله در صدد است به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. دانشجومعلم‌ان به چه نوع دانش محتوایی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟
۲. دانشجومعلم‌ان به چه نوع دانش تربیتی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟
۳. دانشجومعلم‌ان به چه نوع عمل تربیتی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟
۴. دانشجومعلم‌ان به چه نگرش‌هایی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟

روش‌شناسی

در این پژوهش از روش سندکاوی و تحلیل محتوای مقوله‌ای استفاده شد. برای پاسخ به سؤالات از تحلیل محتوای مقالات موجود در پایگاه‌های داخلی و خارجی پیرامون تربیت معلم چندفرهنگی استفاده شده است. از میان مقالات مرتبط با تربیت معلم چندفرهنگی، ۳۰ مقاله انتخاب شد (۴مقاله داخلی و ۲۶ مقاله خارجی) و با توجه به سؤالات پژوهش، یافته‌های آن‌ها در چهار حوزه دانش محتوایی، دانش تربیتی، عمل تربیتی، و نگرش، کدگذاری شد و مقوله‌های مشترک در جداول قرار داده شد. به منظور کدگذاری، ابتدا عناوین اصلی با توجه به سؤالات پژوهش مشخص شدند (دانش محتوایی، دانش تربیتی، عمل تربیتی و نگرش)، سپس متن مقالات با توجه به این عناوین،

1. Goodwin

کدگذاری شد و مقوله‌ها، ذیل عناوین جای داده شدند. در نهایت به منظور اعتباربخشی، مقولات چهار حوزه در اختیار ده نفر از مدرسان تربیت معلم قرار گرفت و با توجه به نظر آن‌ها تغییراتی در برخی مقولات اعمال گردید.

یافته‌ها

۱. دانشجومعلمان به چه نوع دانش محتوایی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟ تحلیل محتوای مقالات مرتبط با تربیت معلم چندفرهنگی نشان داد که دانشجومعلمان برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی باید دانش‌های محتوایی را کسب کنند که در جدول ۱ به آن‌ها اشاره شده است.

جدول (۱) مقوله‌های دانش محتوایی

۱.	با تعریف فرهنگ، ارزش‌ها، آداب و رسوم و هنجارهای فرهنگی آشنا شوند.
۲.	با تکثر و تنوع فرهنگی آشنا شوند.
۳.	با گروه‌های متنوع قومی و نژادی آشنا شوند.
۴.	با مذاهب مختلف آشنا شوند.
۵.	با آداب و رسوم اقوام مختلف آشنا شوند.
۶.	با طبقات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مختلف آشنا شوند.
۷.	با اقلیت‌های قومی و ویژگی‌های آن‌ها آشنا شوند.
۸.	با هویت قومی و فرهنگی و مذهبی خودشان آشنا شوند.
۹.	با انواع تعصب فرهنگی و نژادی آشنا شوند.
۱۰.	با تشابهات و تفاوت‌های مذاهب، فرهنگ‌ها و قومیت‌های مختلف آشنا شوند.
۱۱.	با ترجیحات و اولویت‌ها، و ارزش‌های فرهنگی اقوام و گروه‌های مختلف آشنا شوند.
۱۲.	با خصوصیات و ویژگی‌های افرادی با عقاید مذهبی مختلف، هویت‌های فرهنگی متفاوت، و زمینه‌های قومی مختلف آشنا شوند.
۱۳.	از طریق آیاتی از قرآن کریم، احادیث و روایات و داستان‌های زندگی پیامبران و امامان، اهمیت برابری و برادری را درک نمایند.
۱۴.	با انواع امتیازات و ظلم اقتصادی، همچنین فعالیت‌های مدرسه که در بازتولید نابرابری‌های اجتماعی سهم دارند، آشنا شوند.
۱۵.	با روش‌های پژوهش در مسائل اجتماعی آشنا شوند.
۱۶.	با سایت‌ها و منابع مختلف اینترنتی جهت دستیابی به اطلاعات در مورد فرهنگ‌ها و قومیت‌ها آشنا شوند.
۱۷.	با تربیت چندفرهنگی آشنا شوند.
۱۸.	با اهداف تربیت چندفرهنگی آشنا شوند.
۱۹.	با اهمیت و ضرورت تربیت چندفرهنگی آشنا شوند.
۲۰.	با مفاهیم رایج در تربیت چندفرهنگی آشنا شوند.
۲۱.	با مسائل و مشکلات تربیت در بافت‌های چندفرهنگی آشنا شوند.

۲. دانشجویان به چه نوع دانش تربیتی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟ تحلیل محتوای مقالات مرتبط با تربیت معلم چندفرهنگی نشان داد که دانشجویان برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی باید دانش‌های تربیتی را کسب کنند که در جدول ۲ به آن‌ها اشاره شده است.

جدول (۲) مقوله‌های دانش تربیتی

۱. با نیازهای آموزشی دانش‌آموزان از میراث‌های فرهنگی، قومی، نژادی و مذهبی مختلف آشنا شوند.
۲. با شیوه‌های ارتقای دانش، مهارت و نگرش چندفرهنگی در دانش‌آموزان آشنا شوند.
۳. با شیوه‌های طراحی برنامه درسی در کلاس‌های درس چندفرهنگی آشنا شوند.
۴. با اصول تهیه محتوای برنامه درسی متناسب با فرهنگ‌های مختلف آشنا شوند.
۵. با اصول تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی آشنا شوند.
۶. با شیوه‌های تدریس محتوا به گروه‌هایی با تنوع فرهنگی، زبانی، و مذهبی آشنا شوند.
۷. با روش‌های متنوع تدریس، محتواهای متنوع، مواد آموزشی متنوع، و شیوه‌های ارزشیابی متنوع قابل کاربرد در کلاس درس چندفرهنگی آشنا شوند.
۸. با ملاک‌های لازم برای شناسایی و ارزیابی مواد آموزشی متنوع برای استفاده در کلاس درس چندفرهنگی آشنا شوند.
۹. با شیوه‌های تلفیق موضوعات چندفرهنگی در حوزه‌های مختلف محتوایی (علوم تجربی، علوم اجتماعی، جغرافیا، فارسی و ... آشنا شوند).
۱۰. با انواع مسائل و مشکلات دانش‌آموزان در کلاس‌های چندفرهنگی آشنا شوند.
۱۱. با علل مشکلات دانش‌آموزان در کلاس‌های درس چندفرهنگی آشنا شوند.
۱۲. با شیوه‌های حل مسئله در کلاس‌های چندفرهنگی آشنا شوند.
۱۳. با تکنیک‌های مدیریت کلاس‌های درس چندفرهنگی آشنا شوند.
۱۴. با تکنیک‌های کاهش رفتارهای نامطلوب دانش‌آموزان در کلاس‌های درس چندفرهنگی آشنا شوند.
۱۵. با تکنیک‌هایی برای تدریس مؤثر به بچه‌هایی که از نظر ملی/نژادی با معلم تفاوت دارند، آشنا شوند.
۱۶. با تکنیک‌هایی برای تدریس مؤثر به بچه‌هایی که هویت فرهنگی‌شان با معلم تفاوت دارد، آشنا شوند.
۱۷. با تکنیک‌هایی برای تدریس مؤثر به بچه‌هایی که عقاید مذهبی‌شان با معلم تفاوت دارد، آشنا شوند.
۱۸. با شیوه‌های برقرار ارتباط با بچه‌هایی که هویت فرهنگی، ملی، نژادی و عقاید مذهبی‌شان با معلم تفاوت دارد، آشنا شوند.
۱۹. با مواد متنوع فرهنگی قابل استفاده در کلاس درس آشنا شوند.

ادامه جدول (۲) مقوله‌های دانش تربیتی

۲۰	با تفاوت‌ها و شباهت‌های تدریس در کلاس چندفرهنگی با سایر کلاس‌ها آشنا شوند.
۲۱	با شیوه‌های ایجاد گرایش مثبت در دانش‌آموزان نسبت به تفاوت‌ها آشنا شوند.
۲۲	با شیوه‌های ترغیب فرهنگ برابری در مدرسه آشنا شوند.
۲۳	با شیوه‌های تجلیل از فرهنگ‌های مختلف در کلاس و مدرسه آشنا شوند.
۲۴	با شیوه‌های برخورد با تعصب فرهنگی در کلاس و مدرسه آشنا شوند.

۳. دانش‌جومعلم‌ان به چه نوع عمل تربیتی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟
تحلیل محتوای مقالات مرتبط با تربیت معلم چندفرهنگی نشان داد که دانش‌جومعلم‌ان برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی باید عمل‌های تربیتی را انجام دهند که در جدول ۳ به آن‌ها اشاره شده است.

جدول (۳) مقوله‌های عمل تربیتی

۱	آیات قرآن کریم، احادیث، روایات و داستان‌های زندگی پیامبران و امامان را در مورد برابری مطالعه کرده و کاربردهای آن‌ها را در تربیت چندفرهنگی به بحث بگذارند.
۲	کتاب‌های مختلف مرتبط با فرهنگ‌ها، اقوام و مذاهب و گروه‌های مختلف را مطالعه کنند.
۳	به منظور آشنایی با اقوام مختلف ایرانی، داستان‌ها و شرح حال‌های قومی را مطالعه کنند.
۴	شرح‌حالی از فرهنگ خودشان برای دیگران بنویسند.
۵	در کلاس درس خودشان، فرهنگشان را به دیگران معرفی کنند و در مورد شباهت‌ها و تفاوت‌های فرهنگی‌شان بحث کنند.
۶	از طریق برگزاری جشن‌ها، مراسم و مناسبت‌های فرهنگی، میراث فرهنگی خود را در مقابل دیگران به نمایش بگذارند.
۷	در کارهای گروهی و مشارکتی با افرادی از فرهنگ‌های مختلف سهیم شوند.
۸	نمونه تدریس‌های موفق در کلاس‌های درس چندفرهنگی را مشاهده کنند و آن را به بحث بگذارند.
۹	کلاس‌های درس چندفرهنگی را از نزدیک مشاهده کنند و عملکرد معلم را تحلیل و بازنگری کنند.
۱۰	تجارب معلم‌ان کلاس‌های درس چندفرهنگی را جمع‌آوری و تحلیل کنند.
۱۱	موضوعات چندفرهنگی را در حوزه‌های مختلف محتوایی تلفیق کنند.
۱۲	شیوه‌های تلفیق فرهنگ‌های متنوع در برنامه درسی را در موقعیت‌های واقعی یا شبیه‌سازی تمرین کنند.
۱۳	محتوای برنامه درسی متناسب با کلاس درس چندفرهنگی تهیه کنند.
۱۴	برنامه درسی متناسب با کلاس‌های درس چندفرهنگی، طراحی و اجرا کنند.
۱۵	فعالیت‌های آموزشی متنوع متناسب با کلاس‌های درس چندفرهنگی طراحی و اجرا کنند.
۱۶	در کلاس‌های درس چندفرهنگی تدریس کنند و تدریس‌های یکدیگر را نقد و بررسی نمایند.
۱۷	از داستان‌گویی و ایفای نقش، بحث گروهی، و یادگیری مشارکتی به عنوان روش‌های مؤثر برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی استفاده کنند.
۱۸	تکنیک‌های مختلف ایجاد فرهنگ برابری را در موقعیت‌های آموزشی به کار بندند.

ادامه جدول (۳) مقوله‌های عمل تربیتی

۱۹. در مراسم و مناسبت‌های اجتماعی اقوام مختلف شرکت کنند.
۲۰. والدین دانش‌آموزان با فرهنگ‌های مختلف را ملاقات کنند و با آن‌ها مصاحبه کنند.
۲۱. در مورد تشابهات و تفاوت فرهنگ گروه‌ها و اقوام مختلف بحث و گفتگوهای کلاسی ترتیب دهند.
۲۲. شیوه‌های تدریس محتوا به گروه‌هایی با تنوع فرهنگی، زبانی، و مذهبی را در عمل اجرا کنند.
۲۳. شیوه‌های تدریس محتوا به گروه‌هایی با ترجیحات و سبک‌های یادگیری مختلف، را در عمل اجرا کنند.
۲۴. در موقعیت واقعی یا شبیه‌سازی شده، محتوای متنوع، روش‌های تدریس متنوع، مواد آموزشی متنوع و شیوه‌های ارزشیابی متنوع و متناسب با کلاس درس چندفرهنگی را به کار گیرند.
۲۵. در تدریس عملی، ارائه فرصت‌های برابر به همه گروه‌ها را تمرین کنند.
۲۶. در کلاس درس چندفرهنگی واقعی یا شبیه‌سازی شده، فعالیت‌هایی به منظور تجلیل از فرهنگ‌های مختلف انجام دهند.
۲۷. در مورد روش‌های ارتقای دانش، مهارت و نگرش چندفرهنگی دانش‌آموزان، بحث و تبادل نظر داشته باشند.
۲۸. در تدریس نمونه، دانش‌آموزانش را در معرض فرهنگ‌های مختلف قرار دهند و شیوه‌های مناسب برخورد با فرهنگ‌های مختلف را به آن‌ها یاد دهند.
۲۹. شیوه‌های احترام قائل شدن به آثار فرهنگی گروه‌های مختلف را در تدریس نمونه به دانش‌آموزانشان بیاموزند.
۳۰. شیوه‌های احترام قائل شدن به زبان‌های مختلف را در تدریس نمونه به دانش‌آموزانشان بیاموزند.
۳۱. شیوه‌های مقابله با تعصبات فرهنگی را در یک تدریس نمونه به کارگیرند.
۳۲. با استفاده از سایت‌ها و منابع دیگر، اطلاعات جامعی در مورد فرهنگ‌ها و قومیت‌ها کسب کنند و به کلاس ارائه دهند.
۳۳. در مورد اقوام و فرهنگ‌های مختلف، تحقیق کنند و شرح حال‌هایی برای آن‌ها بنویسند.
۳۴. کتاب‌های درسی را بر اساس استانداردهای چندفرهنگی مورد تحلیل قرار دهند.
۳۵. مواد آموزشی متنوع فرهنگی را مورد ارزیابی قرار دهند.
۳۶. به منظور شناسایی مسائل و مشکلات کلاس‌های درس چندفرهنگی، تحقیق انجام دهند.
۳۷. در مورد شیوه‌های برخورد با نابرابری‌های اجتماعی، تحقیق کنند و طرح‌های نو و کارآمدی ارائه دهند.
۳۸. در مورد مسائل اجتماعی مرتبط با تنوع فرهنگی کلاس و مدرسه، پژوهش انجام دهند و طرح‌های نو و کارآمد برای حل مسائل پیشنهاد دهند.

۴. دانش‌جومعلم‌ان به چه نگرش‌هایی برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی نیاز دارند؟
تحلیل محتوای مقالات مرتبط با تربیت معلم چندفرهنگی نشان داد که دانش‌جومعلم‌ان برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی باید نگرش‌هایی را کسب کنند که در جدول ۴ به آن‌ها اشاره شده است.

جدول (۴) مقوله‌های نگرشی

۱. برای فرهنگ‌ها، گروه‌های قومی، مذاهب و زبان‌های مختلف، ارزش قائل شوند.
۲. برای آهنگ‌ها، داستان‌ها و آثار فرهنگی گروه‌های مختلف، ارزش قائل شوند.
۳. برای فرهنگ، مذهب، و زبان خود ارزش قائل شوند و در معرفی آن به دیگران تلاش کنند.
۴. نگرش‌های خود نسبت به فرهنگ‌های مختلف را مورد ارزیابی قرار دهند و در صورت داشتن نگرش منفی، در جهت تغییر نگرش خود تلاش کنند.
۵. نگرش مثبت نسبت به تفاوت‌ها در خودشان ایجاد کنند.
۶. نگرش مثبت نسبت به یاری دانش‌آموزان بدون توجه به بافت و فرهنگ را در خود ایجاد کنند.
۷. به مطالعه و بحث پیرامون شیوه‌های تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی ترغیب شوند.
۸. به بررسی مسائل و مشکلات کلاس‌های درس چندفرهنگی ترغیب شوند.
۹. به تحقیق پیرامون کلاس‌های درس چندفرهنگی ترغیب شوند.
۱۰. به جمع‌آوری تجارب معلمان کلاس‌های درس چندفرهنگی ترغیب شوند.
۱۱. نسبت به بحث و گفتگو پیرامون فرهنگ خودشان در کلاس، ترغیب شوند.
۱۲. برای فرهنگ‌های متفاوت از فرهنگ خودشان ارزش و احترام قائل شوند.
۱۳. برای زبان‌های متفاوت از زبان خودشان ارزش و احترام قائل شوند.
۱۴. برای مذاهب متفاوت از مذهب خودشان ارزش و احترام قائل شوند.
۱۵. با تدارک برنامه‌های مختلف، گرایش مثبتی نسبت به اقلیت‌های قومی پیدا کنند و نقطه نظرات آن‌ها را گوش داده و به آن‌ها احترام بگذارند.
۱۶. به شرکت در فعالیت‌های گروهی و مشارکتی با افرادی از فرهنگ‌های مختلف ترغیب شوند.
۱۷. به شرکت در مراسم و مناسبت‌های گروه‌های فرهنگی مختلف ترغیب شوند.
۱۸. به مطالعه و تحقیق پیرامون اهمیت برابری و برادری در قرآن کریم، احادیث و روایات اسلامی ترغیب شوند.
۱۹. به مطالعه و تحقیق در خصوص توجه به برابری و برادری در زندگی پیامبران و امامان ترغیب شوند.
۲۰. در احساسات و عقاید یکدیگر سهیم شوند و همدلی‌شان را توسعه دهند.
۲۱. به عقاید و نظرات یکدیگر احترام بگذارند و اگر انتقادی دارند با احترام مطرح کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

اگر هدف از برنامه‌های تربیت معلم چندفرهنگی، آماده کردن معلمان با صلاحیت فرهنگی است، پس صلاحیت فرهنگی باید روشن شود، صلاحیت فرهنگی از طریق فرآیند خودآگاهی، دانش، حساسیت، و درک، تکامل می‌یابد. معلمان باصلاحیت فرهنگی احساس می‌کنند می‌توانند با دانش‌آموزانی با تنوع فرهنگی راحت کار کنند؛ می‌توانند فعالیت‌های تدریس را با ترجیحات

یادگیری و تفاوت‌های فرهنگی، سازگار کنند؛ و تلاش می‌کنند تا رشد علمی و شناختی را از طریق فعالیت‌های متناسب پرورش دهند. اگر چه آن‌ها نمی‌توانند به طور کامل اطلاعاتی از همه فرهنگ‌ها داشته باشند، ولی آن‌ها ابهام فرهنگی را می‌پذیرند، ارتباط شخصی و بین فرهنگی را ایجاد می‌کنند، و حساسیت فرهنگی و محیط چالش برانگیز شناختی را خلق می‌کنند. کسب صلاحیت فرهنگی فرآیند زمانبری است که مستلزم کسب تجربه مستقیم در فرهنگ‌های مختلف است (چیسام، ۱۹۹۴).

یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای مقالات تربیت معلم چندفرهنگی نشان داد که برای آماده ساختن دانشجومعلم‌ان برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی باید دانش محتوایی، دانش تربیتی، عمل تربیتی، و نگرش دانشجومعلم‌ان تقویت شود؛ به عبارت دیگر باید به نیازهای دانشجومعلم‌ان در سه بعد دانش، مهارت و نگرش توجه شود. در حوزه دانش محتوایی، دانشجومعلم‌ان لازم است مطابق جدول ۱ دانش لازم و پایه‌ای را در مورد فرهنگ، تنوع فرهنگی، انواع مذاهب، اقوام و گروه‌های مختلف و... کسب کنند تا درک درستی از تربیت فرهنگی و ضرورت آن به دست آورند. در بعد دانش تربیتی، مطابق جدول ۲ لازم است دانش تربیتی لازم را برای تدریس در کلاس‌های چندفرهنگی کسب کنند، با تهیه محتوا، شیوه‌های تدریس، مواد آموزشی و... جهت تدریس در کلاس‌های چندفرهنگی آشنا شوند و اصول و قواعد لازم برای برنامه‌ریزی و مدیریت کلاس‌های درس چندفرهنگی را کسب کنند. در بعد عمل تربیتی مطابق جدول ۳، دانشجومعلم‌ان باید درگیر در فعالیت‌های عملی شوند تا مهارت لازم را برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی کسب کنند و در بعد نگرش، مطابق جدول ۴، باید تلاش شود تا نگرش مثبت در دانشجومعلم‌ان نسبت به دانش‌آموزان کلاس‌های چندفرهنگی ایجاد شود تا در آینده آن‌ها نیز نگرش مثبت نسبت به پذیرش تفاوت‌ها در دانش‌آموزانشان ایجاد کنند.

دانشجومعلم‌ان باید دانش، مهارت و نگرش لازم برای تدریس در کلاس‌های درس چندفرهنگی را بدون آموزش مستقیم و تجارب طراحی شده کسب کنند، آن‌ها باید در بافت واقعی قرار گیرند تا تجارب مورد نیاز را کسب نمایند (کنتره‌رس^۱، ۱۹۸۸، به نقل از چيو، ۲۰۰۷). مدل مدرسه توسعه حرفه‌ای^۲ به عنوان یک آزمایشگاه تدریس به کار گرفته می‌شود که در آن، دانشجومعلم‌ان فرصت دارند تا راهبردهای آموزشی، مواد، وسایل و فناوری را در کلاس‌های درس چندفرهنگی به کار گیرند (چيو،^۳ ۲۰۰۷). معلم‌ان آینده باید برای فرهنگ‌های مختلف، احترام قائل شوند و اهمیت زبان و فرهنگ دانش‌آموزان را درک کنند (چيو، ۲۰۰۷). کوکران-اسمیت و لایتل^۴ (۱۹۹۹) معتقدند که

1. Contreras
2. professional development school
3. Chou
4. Cochran-Smith & Lytle

معلمان از طریق پژوهش در اجتماعات یاگیری می‌توانند برای آموزش در کلاس درس چندفرهنگی آماده شوند.

در کشورهایی با بافت چندفرهنگی، برنامه‌های مختلفی برای تربیت معلم چندفرهنگی پیش‌بینی شده است از جمله طبق (خاتون، رحمان، و اجمل، ۲۰۱۱) فهرست پیشنهادی مباحثی در درسی برای تربیت چندفرهنگی در تربیت معلم پاکستان عبارتند از: تعریف فرهنگ، ارزش‌ها، آداب و رسوم و هنجارهای فرهنگی؛ فرهنگ‌های مختلف پاکستان، پیشینه تاریخی‌شان، ارزش‌های خاصشان، ارتباطات یک فرهنگ با فرهنگ‌های دیگر؛ خصوصیات و سبک‌های یادگیری فرهنگ‌های مختلف در پاکستان؛ شکل دادن گرایش‌های معلمان آینده به گروه‌های فرهنگی مختلف؛ مقابله با تعصبات در بین گروه‌های فرهنگی مختلف در محیط کلاس درس؛ مشارکت گروه‌های فرهنگی مختلف در پاکستان؛ روش‌های تدریس خاص برای محیط کلاس‌های درس چندفرهنگی؛ ارتباط بین فرهنگ، یادگیری و ارزش‌ها؛ گروه‌های چندفرهنگی در کلاس درس؛ تمرکز روی حیطه‌های شناختی، نگرشی و روانی حرکتی یادگیری؛ ایجاد انسجام ملی از طریق برنامه درسی تربیت معلم؛ و درک هوش عاطفی^۱ در محیط کلاس درس.

همچنین طبق پژوهش خاتون، رحمان، و اجمل (۲۰۱۱) در حوزه تقویت نگرش چندفرهنگی فعالیت‌های زیر برای قدردانی از گروه‌های چندفرهنگی می‌تواند مؤثر باشد: نمایش گروه‌های فرهنگی مختلف از طریق چارت‌ها، پوسترها، تصاویر، فیلم‌های ویدیویی، کتاب‌های داستان، کتاب‌های زبان، اطلاعات فرهنگی، ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی مرتبط با گروه‌های فرهنگی معین؛ برگزاری جشن روز فرهنگی برای گروه‌های فرهنگی مختلف در کلاس درس؛ اختصاص بخشی برای نمایش مشارکت گروه‌های فرهنگی مختلف بدون هیچ گونه تبعیضی؛ برگزاری جلسات بحث و گفتگو در بین گروه‌های مختلف فرهنگی؛ ترتیب دادن سفرهای و بازدیدهایی به مناطق مختلف کشور؛ برگزاری جشن روز ملی از طریق مشارکت گروه‌های مختلف فرهنگی در کلاس درس؛ نشان دادن احترام برابر برای هر گروه فرهنگی حاضر در محیط کلاس درس؛ ایجاد جوی که در آن هر دانش آموز کلاس به احساسات و عواطف گروه‌های فرهنگی دیگر توجه کند و برای آن‌ها احترام قائل شود؛ ترغیب فعالیت‌های یادگیری مشارکتی که در آن گروه‌های مختلف درگیرند؛ اجرای فعالیت‌های پروژه‌های تیم محور و مشارکتی؛ ارائه اطلاعاتی در مورد ارزش برابری و برادری از آیات مقدس قرآن کریم و زندگی مقدس پیامبر اسلام.

برنامه‌های تربیت معلم باید تجربه‌های متنوع و مختلفی را از طریق اقلیت‌های قومی و نژادی، همچنین افراد کم‌توان جسمی و یادگیری برای دانش‌جو معلمان قبل از خدمت فراهم سازد. دانشجویان باید طی دوره‌هایی تجارب دست اولی از ترس، ناامیدی، خشنودی و غربت در یک محیط غریب را کسب کنند. آن‌ها می‌توانند کلاس‌های درسی را در تنوعی از بافت‌های اجتماعی-

اقتصادی، نژادی و قومی مشاهده کنند؛ در مراکز اجتماعی یا در مدارس محلی تدریس کنند؛ در نمایشگاه‌های اجتماعی عمومی و جشن‌های تعطیلات قومی شرکت کنند؛ در طی تجارب میدانی، والدین را ملاقات کنند؛ با اعضاء اقلیت مصاحبه کنند؛ از کلیساها و سازمان‌های اجتماعی اقلیت را بازدید کنند؛ یک هفته را با خانواده‌های اقلیت بگذرانند؛ از فروشگاه‌های مواد غذایی قومیت‌ها خرید کنند؛ فعالیت‌هایی شبیه فعالیت‌های فوق، وقتی که با بحث‌های گروهی، خاطرات روزانه و مجلات همراه می‌شوند، منجر می‌شوند که معلمان آینده احساسات، انتظارات، مشاهدات و یادگیری‌شان را انعکاس دهند. همراه با تجارب مستقیم نیاز است که معلمان قبل از خدمت اطلاعاتی در مورد موارد زیر کسب کنند: ارتباط کلامی و غیرکلامی بین فرهنگی؛ ترجیحات یادگیری فرهنگی؛ انتظارات از تحصیل؛ تفاوت‌های فرهنگی از نظر مردم نسبت به یادگیری؛ ارزش‌ها و انتظارات فرهنگی؛ نقش خانواده و ارزش‌های خانواده در فرهنگ‌ها که بر یادگیری تأثیر گذارند؛ تاریخچه و همکاری‌های برخی از مردم به جامعه انسانی؛ مشارکت‌های مردم مختلف با یکدیگر با دیسپلین‌های مختلف؛ تشابهات، تفاوت‌ها، تطابق‌ها استقراض موسیقی، هنر و ادبیات در سراسر فرهنگ‌ها. دانشجویان باید یاد بگیرند که چگونه محتوا را به دانش‌آموزانی با تنوع فرهنگی و زبانی تدریس کنند؛ هنرهای زبانی را به دانش‌آموزانی با توع فرهنگی و زبانی تدریس کنند؛ آموزش را با تنوعی از ترجیحات یادگیری سازگار کنند؛ سبک‌های یادگیری را از طریق ابزارهای رسمی و غیر رسمی شناسایی کنند؛ روش‌های ارزیابی چندگانه را مورد استفاده قرار دهند؛ تفاوت بین ناتوانی یادگیری و تفاوت‌های فرهنگی و زبانی را تشخیص دهند؛ کاربرد دانش و مهارت‌ها برای تدریس در کلاس درس چندفرهنگی در طی تدریس دانشجویان می‌تواند اتفاق افتد. در این مرحله، معلمان آینده می‌توانند دانش، یادگیری‌ها و مهارت‌هایشان را به نمایش بگذارند. دانشگاهی با تنوع فرهنگی، قومی، نژادی و جنسیتی می‌تواند فرصت‌های متنوعی برای تجربه دانشجویان در بافت‌های مختلف ایجاد کند (چیسام، ۱۹۹۴).

یافته‌های حاصل از این پژوهش جهت طراحی برنامه درسی تربیت معلم چندفرهنگی برای دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. در حال حاضر در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، برنامه درسی رسمی و غیررسمی برای تربیت معلم چندفرهنگی وجود ندارد. پیشنهاد می‌شود در واحد درسی با عنوان تربیت معلم چندفرهنگی، این چهار بعد لحاظ شوند تا دانشجویان معلمان در آینده قادر باشند در کلاس‌های درس چندفرهنگی تدریس کنند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، در برنامه درسی غیررسمی تربیت معلم نیز می‌تواند فرصت‌های متنوعی جهت تربیت چندفرهنگی دانشجویان معلمان فراهم نمایند.

منابع

- صادقی، علیرضا (۱۳۸۹). «بررسی سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد آموزش چندفرهنگی». *فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران*، ۵(۱۸)، ۱۹۰-۲۱۵.
- عزیزی، نعمت اله؛ بلندهمتان، کیوان و سلطانی، مسعود (۱۳۸۹). «بررسی وضعیت آموزش در مراکز تربیت معلم شهر سنندج». *فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران*، ۳(۲)، ۷۶-۵۵.
- عسکریان، مصطفی (۱۳۸۵). «جایگاه فرهنگ‌های قومی در تربیت شهروند». مؤسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی، ۱۷، ۱۶۲-۱۳۳.
- مکرونی، گلاره و بلندهمتان، کیوان (۱۳۹۳). «آموزش چندفرهنگی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی». *نشریه علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۲۱(۱)، ۹۲-۷۳.
- Aurora, R & Duncan, C (1986). *Editorial, In Multicultural Education: Towards Good Practice*. (Eds) Aurora, R and Duncan, C, Rout ledge & Kegan Paul, London, Boston and Henley.
- Banks, J. A (1981). *Education in the 80s: Multicultural Education*. Washington, D.C: Nation Education Association.
- Banks, J., & Banks, C. M (2001). *Multicultural education: Issues and perspectives* (4th ed.). New York: Wiley.
- Banks, J.A (1991). Multicultural education: Its effects on students' racial and gender role attitudes. In J. P. Shauer (Ed.), *Handbook of research on social studies teaching and learning* (pp. 459-469), New York: Macmillan.
- Bennett, C. I (1990). *Comprehensive Multicultural Education*. 2nd edn. Boston: Allyn & Bacon, *Inclusive education*
- Bigatti, S. M; Gibau, G. S; Boys, S; Grove, K; Ashburn-Nardo, L; Khaja, K; & Springer, J. T (2012). "Faculty perceptions of multicultural teaching in a large urban university". *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 12(2), 78-93.
- Bullock, I (1997). "Efficacy of a gender and ethnic equity in science education curriculum for preservice teachers". *Journal of Research in Science Teaching*, 34, 1019-1038.
- Byrne, C (2011). "Freirean Critical Pedagogy's Challenge to Interfaith Education: What is Interfaith? What is Education?". *British Journal of Religious Education*, 33 (1): 47-60.
- Chepyator-Thomson, J. R., You, J; & Russell. J (2000), "In-service physical education teachers: Background and understanding of multicultural education". *Journal of In-service Education*, 26(3), 557-568.
- Chisholm, I. M (1994). "Culture and Technology: implications for multicultural teacher education", *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 3:2, 213-228, DOI:10.1080/0962029940030208
- Chou, H. M (2007). "Multicultural teacher education: Toward a culturally responsible pedagogy". *Essays in Education*, 21(1), 139-162.
- Cochran-Smith, M; & Lytle, S (1999). "Relationship of knowledge and practice: Teacher learning in communities". In A. Iran-Nejad & C. D. Pearson (Eds.), *Review of research in education* (Vol. 24, pp. 249-306), Washington, DC: American Educational Research Association.

- Florio-Ruane, S (1994). The future teachers' autogiography club: Preparing educators to support literacy learning in culturally diverse classrooms, *English Education*, 26(1), 52-66.
- Gay, G; & Howard, T (2000). "Multicultural teacher education for the 21st century". *The Teacher Educator*, 36(1), 1-16.
- Goodwin, A (1994). "Making the transition from self to other: What do preservice teachers really think about multicultural education?". *Journal of Teacher Education*, 45(2), 119-130.
- Hooks, B (2010). *Teaching Critical Thinking: Practical Wisdom*. New York: Routledge.
- Khatoon, S; Rehman, M. S; & Ajmal, M (2011). "Teaching in Multicultural Classroom-Assessing Current Programs of Teachers' Training in Pakistan". *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(6), 78-70.
- McCall, A (1995). "Constructing conceptions of multicultural teaching: Preservice teachers' life experiences and teacher education". *Journal of Teacher Education*, 46(5), 340-350.
- Morgan, H; and K. C. York (2009). "Examining Multiple Perspectives With Creative Thinkalouds", *The Reading Teacher*, 63 (4), 307-311.
- Wang, C. H (2013). "Fostering critical religious thinking in multicultural education for teacher education". *Journal of Beliefs & Values*, 34(2), 152-164.